

สรุปและข้อเสนอแนะ

ทิศทางการพัฒนาและบทบาทของจังหวัดขอนแก่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ก. ทิศทางการพัฒนาจังหวัดขอนแก่น

1. กรอบแห่งการพัฒนา

นับตั้งแต่มีการกล่าวถึงแผนพัฒนาจังหวัด ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน การวางแผนพัฒนาจังหวัดในประเทศไทยได้รับความสนใจจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในฐานะที่เป็นเครื่องมือการพัฒนาพื้นที่ระดับจังหวัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำกันระหว่างพื้นที่ส่วนภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ภายใต้กระบวนการพัฒนาตามแผนพัฒนาในปัจจุบัน กลยุทธ์ที่นำมาใช้เพื่อขจัดปัญหาความแตกต่างกัน ระหว่างพื้นที่ ก็คือ การพัฒนาเมืองหลัก ในแนวทางนี้ จังหวัดขอนแก่นได้ถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลัก เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีแนวโน้มมีบทบาทที่สำคัญต่อภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น การวางแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่นจึงจำเป็นต้องมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากจังหวัดอื่น ในการนี้ แผนโครงสร้างจังหวัดจึง เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการฉายภาพหรือกำหนดลักษณะโครงสร้างที่ควรจะเป็นของจังหวัด เพื่อที่จะสามารถแสดงบทบาทต่อจังหวัดอื่นในระดับภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการพัฒนา

การพัฒนาจังหวัดขอนแก่นในฐานะที่เป็นเมืองหลักตามแผนพัฒนาเมืองหลัก นั้น ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นให้มีบทบาทในระดับภาค โดยมีแนวนโยบายที่จะพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และโครงสร้างขั้นพื้นฐานของชุมชนเมือง ให้สามารถเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้แก่ศูนย์กลางการบริหารราชการ การศึกษา การค้าและบริการ การตลาดสินค้าเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน นอกจากนี้แล้วยังเน้นให้แนวทางการพัฒนาทางด้าน การฟื้นฟูสภาพความเสื่อมโทรมทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ข. ลักษณะเด่นของจังหวัดขอนแก่น

1. ลักษณะเด่นทางกายภาพ

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่มีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางการคมนาคมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำชีและน้ำพอง และยังเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรแร่ธาตุที่มีศักยภาพเชิงพาณิชย์ที่สำคัญของภาค

2. ลักษณะเด่นทางด้านประชากรและสังคม

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่ประชากรมีแนวโน้มรวมตัวกันสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการอพยพเข้า ทาาให้เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองสูง อย่างไรก็ตาม ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรจะมีลักษณะกระจายตัวน้อย และประชากรได้รับการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่มีคุณภาพสูง เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาค นอกจากนี้แล้ว ประชากรในจังหวัดขอนแก่นยังได้รับการบริการทางสาธารณสุขในเกณฑ์ที่ดีกว่า และมีความมั่นคงปลอดภัยทางสังคมอยู่ในระดับที่ดี

3. ลักษณะเด่นทางด้านเศรษฐกิจ

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดที่ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวอยู่ในเกณฑ์สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาค สาขาการผลิตอุตสาหกรรม นับได้ว่า เป็นสาขาการผลิตหลักและมีแนวโน้มมีบทบาทมากยิ่งขึ้น

ลักษณะโครงสร้างและขนาดภาพของจังหวัดขอนแก่น

ก. โครงสร้างทางด้านกายภาพ

1. ลักษณะทางธรรมชาติของพื้นที่

ลักษณะพื้นที่จังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบเชิงเขา โดยที่ลักษณะดินจะเป็นดินร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ในพื้นที่บริเวณตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัดจะเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาดินเค็ม ไม่เหมาะสมกับการประกอบการเกษตร ในด้านการกระจายของปริมาณน้ำฝนจะตกชุกใน

บริเวณดอนเหนือและทางตะวันตกของจังหวัด ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมอยู่บ่อยครั้ง ส่วนพื้นที่ตอนกลางและตอนใต้ ปริมาณฝนจะน้อยกว่า ทำให้ประสบกับปัญหาภาวะฝนแล้งอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งปรากฏการณ์ทางธรรมชาติดังกล่าว ส่วนหนึ่งมาจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้วพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดจะถูกนำไปลงทุนหาการเกษตร ดังจะเห็นว่าพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดจะมีแนวโน้มขยายการปลูกพืชไร่มากขึ้น แต่พื้นที่บริเวณอำเภอแวงใหญ่ ชุมแพ น้ำพอง บ้านม่วง สีชมพู และพระยืน มีแนวโน้มเพิ่มการปลูกข้าวมากขึ้นด้วยเช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจังหวัดขอนแก่นมีแนวโน้มขยายการฯในพื้นที่เพิ่มผลผลิตมากขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง อันเป็นสถานการณ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มน่าคงจะประสบปัญหาทางด้านภัยธรรมชาติมากขึ้น หากไม่ได้รับการพิจารณาป้องกันแก้ไขไว้ล่วงหน้าอย่าง เป็นระบบ

## 2. ลักษณะโครงสร้างขั้นพื้นฐาน

### ก) การคมนาคมขนส่ง

จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดที่มีโครงข่ายคมนาคมขนส่งที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์กว่าจังหวัดอื่น ๆ แต่ก็ยังมีบางส่วนของพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าถึงในทุกฤดูกาลที่ควรพิจารณา

### ข) การไฟฟ้าและประปา

การให้บริการไฟฟ้าในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จะครอบคลุมพื้นที่ระดับหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ แต่การให้บริการการประปายังไม่เพียงพอ เนื่องจากขาดแคลนแหล่งน้ำธรรมชาติที่นำมาใช้ เป็นวัตถุดิบ

### ค) โทรศัพท์และไปรษณีย์

การให้บริการทางโทรศัพท์ของจังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่จะมีเฉพาะในพื้นที่เมืองใหญ่ ๆ แต่ก็มีแนวโน้มนำขยายการให้บริการสู่ชนบทมากขึ้น ส่วนด้านการไปรษณีย์นั้น นับได้ว่ามีปัญหาน้อยกว่า เนื่องจากมีการให้บริการครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมด จะขาดแคลนก็เฉพาะในบริเวณอำเภอตั้งใหม่ (กิ่งอำเภอ)

ข. โครงสร้างทางด้านประชากรและสังคม

1. ทิศทางการรวมตัวของประชากร

ประชากรในจังหวัดขอนแก่น มีแนวโน้มรวมตัวกันในพื้นที่อำเภอเมืองมากที่สุด รองลงมาคืออำเภอสีชมพู ชุมแพ หนองสองห้อง และกิ่งอำเภอพระยืน ซึ่งการรวมตัวดังกล่าวมีแนวโน้มอยู่ที่ชุมชนเมือง หลักที่สำคัญได้แก่ ทม.เมืองขอนแก่น ทด.บ้านไผ่ ทด.ชุมแพ ส.หนองเรือ และทด.เมืองพล อย่างไรก็ตาม พื้นที่อำเภอบางอำเภอที่มีแนวโน้มประชากรสูงแต่ยังขาดการจัดตั้งชุมชนเมืองอย่างเป็นทางการ

2. การบริการทางสังคม

ก) การบริการทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความพร้อมของทรัพยากรทางการศึกษา โดยทั่วไปยังอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากการขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน การกระจายระดับคุณภาพระหว่างพื้นที่อำเภอยังไม่เท่าเทียมกัน ทว่านักเรียนบางส่วนนิยมเข้ามาเรียนในพื้นที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับกัน นอกจากนี้แล้ว ยังมีประชากรที่ผ่านการศึกษาระบบโรงเรียนมาแล้ว ยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้อีกมาก ซึ่งนับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดบริการการศึกษานอกโรงเรียน

ข) การบริการทางสาธารณสุขและคุณภาพชีวิต

การให้บริการทางสาธารณสุขในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ยังมิได้เพียงพอกับความต้องการ ถึงแม้ว่าในบางพื้นที่ เช่น ชุมชนเมือง จะมีอัตราส่วนทางการแพทย์อยู่ในเกณฑ์ที่ดีก็ตาม เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางความเจริญ ทว่ายังมีประชาชนจากพื้นที่อื่นมาใช้บริการ และในด้านของคุณภาพชีวิตของประชาชน นั้น ก็ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจเนื่องจากขาดการควบคุมที่รัดกุมเหมาะสม ทว่ายังมีปัญหาทางด้านสาธารณสุขและอาชญากรรมเพิ่มขึ้นตามขนาดของประชากรที่เพิ่มขึ้น

ค. โครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ

1. ทิศทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่พึ่งพาอาศัยกิจกรรมทางการบริการเป็นหลัก และมีแนวโน้มที่กิจกรรมทางการอุตสาหกรรมมีบทบาทในระดับภาคมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของการก่อสร้าง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในภาพรวมของการพัฒนาทางอุตสาหกรรม จะเห็นได้ว่า พื้นที่อำเภอน้ำพอง หนองเรือ เมืองขอนแก่น สีชมพู บ้านฝาง พล ชุมแพ อุดรรัตน์ บ้านฝาง และกิ่งอำเภอเปือยน้อย มีแนวโน้มเพิ่มการใช้จ่ายเงินสัดส่วนที่สูงกว่าแรงงาน ส่วนพื้นที่อื่น ๆ มีแนวโน้มเงินทางตรงกันข้าม

2. ประเด็นปัญหาการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

ถึงแม้ว่าการอุตสาหกรรม จะมีแนวโน้ม มีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้นก็ตาม แต่กิจกรรมพื้นฐานของประชากร คือการเกษตรกรรม ดังนั้น การพัฒนาใน 2 ประเด็นก็ย่อมเป็นสิ่งที่ควรกระทำควบคู่กันไป ซึ่งจากสถานการณ์ที่เป็นอยู่ปัจจุบันจะเห็นได้ว่า การอุตสาหกรรมประสบปัญหาทางด้านการตลาด ปัจจัยการผลิต และบริการพื้นฐานในการประกอบการ ส่วนทางด้านการเกษตรกรรมก็ประสบปัญหาทางด้านการตลาด แคลนแหล่งน้ำ ระบบการตลาด และการสนับสนุนจากภาครัฐบาลอย่างเพียงพอ

ง. ทิศทางการพัฒนาพื้นที่จากภาครัฐบาล

จากการพัฒนาจังหวัดของภาครัฐบาล ตามแผนพัฒนาจังหวัดขอนแก่น พอที่จะชี้ให้เห็นพื้นที่กลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาจากภาครัฐบาลที่สำคัญได้แก่ อำเภอเมือง บ้านฝาง มัญจาคีรี บ้านไผ่ กิ่งอำเภอพระยืน และภูพานาน ซึ่งจะเห็นว่า งบประมาณโครงการพัฒนาส่วนใหญ่ จะมุ่งไปในด้านของการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ผลของการพัฒนาที่ผ่านมาก็ยังคงก่อให้เกิดความแตกต่างทางด้านรายได้ ระหว่างกลุ่มคนในพื้นที่ และความเลื่อมล้ำของทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น ซึ่งอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาที่

ผ่านไปได้แก่ การขาดการประสานงานการพัฒนาระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์การการพัฒนาระดับท้องถิ่น ตลอดจนประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาน้อย

ค่าการพัฒนาพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

จากการประเมินค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอ จังหวัดขอนแก่น  
ในแต่ละด้าน พอสรุปค่าการพัฒนาของพื้นที่ระดับอำเภอ ดังนี้

ก. ค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอโดยรวม

พื้นที่อำเภอที่มีค่าการพัฒนาในการพัฒนาสูงมาก คือ อำเภอเมือง  
ขอนแก่น รองลงมาคืออำเภอชุมแพ บ้านไผ่ และน้ำพอง ตามลำดับ

ข. ค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอทางด้านประชากร

พื้นที่อำเภอที่มีค่าการพัฒนาสูงมากคือ อำเภอเมืองขอนแก่น  
รองลงมาคือ อำเภอบ้านไผ่ อุบลรัตน์ และชุมแพ ตามลำดับ

ค. ค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอทางด้านสังคม

พื้นที่อำเภอที่มีค่าการพัฒนาสูงมากคือ อำเภอเมืองขอนแก่น  
รองลงมาคือ กิ่งอำเภอพระยืน

ง. ค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอทางด้านกายภาพ

พื้นที่อำเภอที่มีค่าการพัฒนาสูงมากคือ อำเภอเมืองขอนแก่น  
รองลงมาคือ อำเภอน้ำพอง ชุมแพ ภูเวียง และบ้านไผ่ ตามลำดับ

จ. ค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอทางด้านเศรษฐกิจ

1. ค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอทางด้านเศรษฐกิจรวม

พื้นที่อำเภอที่มีค่าการพัฒนาสูงมาก คือ อำเภอน้ำพอง  
รองลงมาคืออำเภอเมืองขอนแก่น บ้านไผ่ ชุมแพ พล ภูเวียง และหนองเรือ  
ตามลำดับ

2. ค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอทางการเกษตรกรรม  
พื้นที่อำเภอที่มีค่าการพัฒนาสูงมากคือ อำเภอเมืองขอนแก่น  
รองลงมาคือ อำเภอน้ำพอง และบ้านไผ่ ตามลำดับ

3. ค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอทางด้านอุตสาหกรรม  
พื้นที่อำเภอที่มีค่าการพัฒนาสูงมาก คือ อำเภอน้ำพอง  
รองลงมาคือ อำเภอเมืองขอนแก่น และบ้านไผ่ ตามลำดับ

4. ค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอทางการบริการ  
พื้นที่อำเภอที่มีค่าการพัฒนาสูงมาก คือ อำเภอเมืองขอนแก่น  
ขอนแก่น รองลงมาคืออำเภอน้ำพอง ภูพานาน และชุมแพ ตามลำดับ

ฉ. ค่าการพัฒนาพื้นที่ระดับอำเภอ ทางด้านการพัฒนาจาก  
ภาครัฐบาล  
พื้นที่อำเภอที่มีค่าการพัฒนาสูงมาก คือ อำเภอเมืองขอนแก่น  
รองลงมาคืออำเภอบ้านฝาง มีนาคีรี และภูเวียง ตามลำดับ

ค่าการพัฒนาชุมชนเมืองจังหวัดขอนแก่น

ก. ระดับค่าการพัฒนาของชุมชนเมือง  
ชุมชนเมืองที่มีค่าการพัฒนาสูงมากคือ ทม.เมืองขอนแก่น รอง  
ลงมาคือ ทด.เมืองพล ส.ท่าพระ ทด.บ้านไผ่ ส.บ้านเรือ และ ทด.ชุมแพ ตาม  
ลำดับ

ข. อิทธิพลของชุมชนเมืองในจังหวัดขอนแก่น  
ชุมชนเมืองที่มีบทบาท/อิทธิพลมากที่สุด คือ ทม.เมืองขอนแก่น  
รองลงมาคือ ส.บ้านเรือ หนองแก น้ำพอง และบ้านฝาง ตามลำดับ

ค. ขนาดสภาพของชุมชนเมือง  
ชุมชนเมืองที่มีแนวโน้มเพิ่มบทบาทมากขึ้นในอัตราที่สูงกว่า ทม.  
เมืองขอนแก่น คือ ส.บ้านเรือ น้ำพอง หนองแก และบ้านฝาง ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะเบื้องต้นเพื่อการวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่น

ก. แนวคิดพื้นฐาน

ในฐานะที่จังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองหลักที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมจะช่วยตอบสนองแนวทางการเป็นเมืองหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานที่นี้ได้ยึดเอาแนวทางการแบ่งเขตการฯ ที่ตั้ง การกำหนดบทบาทของชุมชนเมืองและโครงข่ายการคมนาคมเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนา

ข. การกำหนดโครงสร้างทางด้านกายภาพ

1. รูปแบบการฯ ที่ตั้ง

การพัฒนาโครงสร้างทางด้านกายภาพของจังหวัด สมควรแบ่งเขตพื้นที่ย่อยตามความเหมาะสมของต้นกำเนิดการปลูกพืชเป็นสำคัญ โดยเน้นการพัฒนาเพื่อรักษาความสมดุลของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นสำคัญ ซึ่งแบ่งเขตการฯ ที่ตั้งออกเป็น 4 เขต คือ เขตอนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติ เขตเกษตรกรรมหลัก เขตพัฒนาเกษตรกรรม และเขตพัฒนาอุตสาหกรรม และมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญดังนี้

ก) พัฒนาพื้นที่เป้าหมายหลักในการเกษตร ได้แก่ บริเวณอำเภอเมืองขอนแก่น น้ำพอง ภูเวียง หนองสองห้อง ชุมแพ กระนวน สีชมพู มัญจาคีรี และพล

ข) พัฒนาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่อำเภอเมืองอุบลรัตน์ น้ำพอง มัญจาคีรี ชุมแพ ชนบท และเปือยน้อย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

2. โครงข่ายการคมนาคมขนส่ง

การจัดการโครงข่ายคมนาคมขนส่งของจังหวัดขอนแก่น เพื่อสามารถให้บริการในฐานะศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง โดยให้ปัญหาการจราจรในชุมชนเมืองน้อย ซึ่งสมควรที่จะมีการพัฒนาระบบถนน ให้มีทางเลือกในการขนส่งติดต่อถึงกันได้ทั้งทางผ่านเข้าสู่พื้นที่ส่วนอื่นของภาคและภายในจังหวัด สามารถสรุปศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งได้ ดังนี้

ก) ศูนย์กลางระดับ 1 คือพื้นที่บริเวณอำเภอเมืองขอนแก่น



ข) ศูนย์กลางระดับ 2 ประกอบด้วยพื้นที่บริเวณอำเภอ  
น้ำพอง บ้านไผ่ และพล

ค) ศูนย์กลางระดับ 3 ประกอบด้วยพื้นที่บริเวณอำเภอชุม-  
แพ หนองเรือ กระนวน และหนองสองห้อง

### 3. โครงสร้างขั้นพื้นฐาน

พื้นที่เป้าหมายในการขยายการบริการไฟฟ้า ประกอบด้วย  
บริเวณพื้นที่อำเภอเขาสวนกวาง ภูเวียง มัญจาคีรี เปือยน้อย หนองสองห้อง  
และภูพาน ส่วนการให้บริการด้านการประปา นั้น สมควรพัฒนาแหล่งน้ำอันเป็น  
วัดกุดิบที่สำคัญ

#### ด. การกำหนดโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมหลักของประชากร  
บนพื้นที่นั้นนำมาซึ่งความเจริญเติบโตของพื้นที่ที่สำคัญ ดังนั้น โครงสร้างที่เหมาะสม  
สอดคล้องกับระบบทางธรรมชาติและศักยภาพของพื้นที่ จะช่วยยกระดับประสิทธิ  
ภาพการผลิตบนพื้นที่ให้สูงขึ้น ซึ่งจากทิศทางการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจังหวัดมี  
แนวโน้มมุ่งเข้าสู่การอุตสาหกรรมมากขึ้น สมควรที่จะมีการส่งเสริมการประกอบ  
การอุตสาหกรรมให้มีที่ตั้งที่สอดคล้องกับแหล่งวัตถุดิบอันท้องถิ่นให้มาก ซึ่งจะเป็น  
การลดต้นทุนและกระจายความเจริญ ตลอดจนลดความแออัดภาวะมลพิษในการ  
กระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมมากไป และควรพิจารณากำหนดขอบเขตส่งเสริม  
การลงทุนหลักในบริเวณอำเภอเมือง บ้านไผ่ หนองเรือ ชุมแพ เพื่อเป็น  
การดึงดูดนักลงทุนที่สำคัญ

#### ง. การกำหนดโครงสร้างประชากรและระบบชุมชนเมือง

ระบบชุมชนเมืองที่เหมาะสมจะช่วยกระจายบริการและความ  
เจริญเติบโตบนพื้นที่ให้เป็นไปอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเห็นว่า  
ชุมชนเมืองขอนแก่นเป็นชุมชนเมืองหลักที่มีความสำคัญมากที่สุด ชุมชนเมืองระดับ  
รองลงมาทำให้การสนับสนุนบริการแก่พื้นที่รอบข้างที่สำคัญคือ เทศบาลตำบลชุมแพ  
น้ำพอง บ้านไผ่ และพล ในการนี้สมควรยกฐานะสุขาภิบาลน้ำพองให้เป็นเทศบาล  
ตำบลน้ำพอง นอกจากนี้แล้วควรจัดตั้งชุมชนเมืองสุขาภิบาลขึ้นในพื้นที่อำเภอที่ยัง  
ไม่มีชุมชนเมือง คือ ภูพาน พระยืน เปือยน้อย และแวงใหญ่

### ๑. การกำหนดโครงสร้างทางสังคม

การเน้นคุณภาพชีวิต ถือได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายสุดท้ายของการพัฒนาพื้นที่ ความพร้อมของประชากรจะช่วยให้สามารถประกอบกิจกรรมบนพื้นที่ได้ อย่างมีประสิทธิภาพและจะส่งผลทำให้มีความสามารถในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ดังนั้น เมื่อพิจารณาความพร้อมทางด้านการศึกษาของประชากรของจังหวัดขอนแก่น จะพบว่าอยู่ในระดับมาตรฐานทั่วไป แต่ทางด้านการศึกษาที่ยังอยู่ในระดับที่ต้องพิจารณาให้มีการพัฒนาขยายการให้บริการให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่อำเภอที่ห่างไกลความเจริญได้แก่ กุฬาม่าน และแวงใหญ่ เป็นต้น ข้อสังเกตจากการศึกษา

แนวทางการวางแผนโครงสร้างจังหวัดขอนแก่นดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงผลของการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ทั่วไป เพื่อประกอบการวางแผนโครงสร้างจังหวัดในเบื้องต้น ยังขาดรายละเอียดปลีกย่อยที่จำเป็นอีกมาก เพื่อจะให้ได้มาซึ่งแนวทางการศึกษาระดับปฏิบัติการอย่างแท้จริงได้ อย่างไรก็ตามข้อเสนอแนะดังกล่าวก็จะเป็นประโยชน์ในแนวทางพื้นฐานของการศึกษาเพื่อการวางแผนพัฒนาจังหวัดต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย